Posudek vedoucího diplomové práce

Název práce: **Komunistická strana Československa a proces přestavby**

Autorka práce: Martin Štefek
Jméno vedoucího: PhDr. Jan Bureš, Ph.D., Ústav politologie FFUK
Hodnocení:

Tématem diplomové práce Martina Štefka se stala unikátní analýza fungování a rozhodování nejvyšších špiček komunistického režimu v Československu v jeho posledních letech. centrem autorova zájmu je dlouhodobě problematika struktury a fungování předsednictva ÚV KSČ ve druhé polovině 80. let 20. století. Autor předložil práci, která v mnoha případech zcela poprvé vychází z archivních materiálů tohoto orgánu, jejichž analýza zatím nebyla předmětem dosud publikovaných prací, věnujících se posledním létům čs. komunistického režimu nebo jeho pádu v roce 1989.
Kolega Štefek primárně analyzuje reakce vedení KSČ na fenomén Gorbačovovy přestavby politického a ekonomického systému SSSR.
Autor rozděluje svou práci celkem do čtyř chronologických fází vývoje tohoto reformního pokusu, přičemž v každé fázi ukazuje nejprve vývoj reformních snah v SSSR a následně vždy reakce čs. komunistů na ně. Jádrem Štefkovy práce však není pouhý popis daného vývoje (i když i ten je vzhledem ke katastrofálnímu nedostatku odborných studií české provenience na toto téma sám o sobě přínosný), ale především snaha politologicky analyzovat mechanismy fungování mocenského systému komunistického režimu v Československu v posledním období jeho existence. Kolega Štefek tak v první části práce analyzuje strukturu vrcholných orgánů KSČ (ústředního výbor a zejm. jeho předsednictva) a vývoj jejich personálního obsazení, a dále pak rozhodovací mechanismy těchto orgánů. Ukazuje, jakým způsobem se vedení KSČ snažilo reflektovat změnu na postu generálního tajemníka ÚV KSSS. V této souvislosti seznamuje čtenáře se strukturou aparátu ÚV KSČ a způsoby jednání předsednictva ÚV. Vychází především ze zápisů z jednání PÚV, které studoval v archivu ÚV KSČ, jež je součástí Národního archivu. V této souvislosti také kolega Štefek ukazuje proces příprav XVII. sjezdu KSČ v roce 1986 a zejm. vývoj diskusí předsednictva ÚV KSČ na téma ekonomické reformy. právě na tomto tématu autor přesvědčivě prezentuje nerozhodnost či neochotu, se kterou vedení KSČ přistupovalo k otázce reforem, postupně zahajovaných v SSSR. Kolega Štefek ukazuje, jak až lednové plénum ÚV KSSS v roce 1987 bylo rozhodujícím impulzem pro „rozhýbání" čs. vedení ve věci ekonomické reformy. Přesto i tak se vývoj čs. reformních snah ubíral velmi specifickou cestou, jež měla ve své podstatě spíše pouze vyvolat dojem reformního snažení.
Ve druhé části práce, v níž autor ukazuje právě reakci vedení KSČ na zahájení reforem v SSSR po lednu 1987, se autor zabývá mj. důležitými faktory vnitrostranického vývoje ve vedení KSČ, které významnou měrou ovlivňovaly interní diskuze o budoucnosti politického a ekonomického vývoje v ČSSR. Kolega Štefek zde především odmítá aplikaci klasické teorie totalitarismu při analýze čs. komunistického režimu v jeho podobě z konce 80. let. Naopak se přiklání k teorii pluralistickému modelu politického systému, definované např. G. Skillingem, která poukazuje na rozmanitost autoritářských režimů, s nimiž jsme se v té době mohli ve světě setkat. Za velice důležitou součást druhé části Štefkovy práce považuji také podkapitolu o problému frakcionalismu uvnitř mocenských špiček KSČ. Po úvodním přehledu hlavních koncepcí frakcionalismu (Sartori, Rose, Boucek) popisuje autor situaci uvnitř vedení KSČ, kde vidí dvě základní frakce: tzv. pragmatiky (zejm. kolem L. Strouhala) a konzervativce (především kolem V. Biľaka) – a ukazuje, jak se fungování těchto skupin proměňovalo po roce 1985. Vratkost pozice pragmatiků ukázalo především zasedání ÚV KSČ v březnu 1987.

Autor ukazuje, jak právě napětí mezi představiteli dvou hlavních křídel ve vedení strany limitovaly možnosti politických i ekonomických reforem v ČSSR, jakož i možnosti reformy práce stranického aparátu při ÚV KSČ. Součástí této části Štefkovy práce je také podrobnější analýza kádrových změn, jež vyvrcholily pádem G. Husáka z pozice generálního tajemníka na konci roku 1987. Autor zdůrazňuje, že pro přístup k otázkám reformy měly jednotlivé kádrové změny v mocenské špičce strany klíčový význam.
Třetí a poslední část Štefkovy práce pak ukazuje další pokračování těchto kádrových změn, jež proběhly v roce 1988, a jež znamenaly především fatální oslabení reformního křídla ve vedení strany (zejm. odchod federálního premiéra Štrougala). V této kapitole autor podrobně analyzuje pokusy M. Gorbačova o reformu politického systému v SSSR a reakci vedení KSČ na tyto změny v letech 1988-1989. Součástí této části je také zajímavá pasáž věnovaná právě návrhům na možnou reformu volebního systému v komunistickém Československu a diskuzemi, které byly k tomuto tématu vedeny předsednictvem ÚV KSČ. Toto téma kolega Štefek rozpracoval podrobně s J. Charvátem v odborném článku, jež byl publikován v Politologickém časopise č. 1/2010.

Diplomová práce Martina Štefka zaslouží mimořádnou pozornost především pro autorovu schopnost politologické analýzy procesů, jež se ve vedení KSČ na konci 80. let odehrávaly. Autor v práci prokázal nejen mimořádnou znalost mechanismů fungování čs. komunistického systému, ale také teoretických a metodologických přístupů předních soudobých sovětologů (podotýkám – především **soudobých** sovětologických studií, nikoli pouze studií z doby studené války). Práce přináší mnohé nové poznatky, originální závěry, a ukazuje i vynikající schopnost autora uplatnit teoretické znalosti na daném historickém tématu. Kolega Štefek v práci prokázal schopnost formulovat vlastní originální teze a také schopnost polemiky s některými zažitými teoretickými koncepty. Práce jak originalitou analytického přístupu autora, tak i po stránce stylistické výrazně překračuje požadavky kladené na magisterskou práci.
Práce zároveň naznačuje, že kolega Štefek je stále pouze na začátku svých výzkumů, neboť – jak sám uvádí – řada tezí vyžaduje další verifikaci hlubším studiem dané problematiky. K tomu nelze než autora vřele v jeho zájmu podpořit, neboť právě téma jeho práce bohužel stále představuje v českém odborném prostředí téměř nedotčenou oblast.

Rád proto doporučuji diplomovou práci Martina Štefka k obhajobě a hodnotím ji jako **výbornou.**

V Praze, dne 7.5. 2010

.....
PhDr. Jan Bureš, Ph.D.